

pred stalinističnimi čistkami, če se sam ne bi odzval pozivu iz Moskve, čeprav je mogel domnevati, da ga bodo aretirali? Odgovor je seveda nikalen.

Ob vsem tem postopku dokazovanja in oporekanja pa moramo – ob vsem priznanju kvalitete monografij – opozoriti tudi na nekatere avtorjeve metodološke in teoretske pomanjkljivosti. Tisto, kar bralec opazi pri branju drugega in vseh naslednjih poglavij študije – je birokratsko-partijski besednjak, prevzet iz dokumentov Kominterne, s katerim predstavi avtor Gorkičevo dejavnost v Kominterni. Ta manjko distance do predmeta proučevanja je nedopusten že v plemenitejši publicistiki, kaj šele v zgodovinskih delih. Posebej nesprejemljiv je tedaj, ko avtor ocenjuje Gorkičevo publicistično dejavnost in se sprašuje: »Gorkič je veliko in pogosto pisal – vendar, ali je bilo to pisanje vedno dobro?« S katerega vidika dobro – z vidika KPJ, ki se je konsolidirala tudi z lastnimi silami in izkustvi in ne zgolj po direktivah iz Moskve, ali pa z vidika stalinističnega aparata, ki bo Gorkiča neusmiljeno uničil? Menimo, da kritično raziskovanje zgodovine nujno vključuje tudi take presoje!

Ko že omenjamo Gorkičevo publicistično dejavnost, je prispevek Ivana Očaka v tem, da predstavi domala popolno bibliografijo Gorkičevih del, vključno z zadnjo brošuro iz leta 1937, katero je Kominternina zaplenila in domala vse izvode uničila. Morda bi avtor mogel vsaj s krajšim komentarjem omeniti, da je v jugoslovanskem komunističnem gibanju nastala samostojna marksistična literatura, ki ni majhna ne po obsegu ne po kvaliteti, in ki jo je tudi Gorkič vsaj delno poznal. O tem problemu sta več pisala Nadežda Jovanović in Božidar Jakšič, tako da bi se mogel avtor z njim seznaniti. Po dokumentih, ki jih je avtor študije predstavil, bi mogli sklepati o tipičnem odnosu voditeljev Kominterne do dogajanj v domovini: čeprav je Gorkič pisno interveniral v prvi fazi polemike na jugoslovanski književni levici (1934), ni našel časa, da bi prebral vsaj nekatera teoretska dela Veselina Masleše, Ognjena Price in drugih teoretikov marksistov – pač pa se je ubadal s finančnimi zadevami Miroslava Krleže. Takšen ambivalentni odnos je materialni dokaz o bistvu stalinizma, o njegovem preziru do posameznika in o njegovem hotenju, da intelektualce poniža. Brez odvečnih komentarjev – Oča-

kovo delo jasno razkriva to notranjo logiko sistema.

Obstaja pa še neka druga pomanjkljivost te študije: ni povsem razvidno, kdaj avtor sam razvija svoje poglede, ker to ni pregledno ločeno od gradiv in stališč drugih raziskovalcev. Hujša pomanjkljivost je tudi v tem, da avtor dokaj površno, lahko bi rekli kar prepovršno nakaže pojav stalinizma, in to le v nekaj stavkih (na str. 330 – to je pasus z natančno 22 vrsticami) – čeprav so ta problem temeljito obravnavali raziskovalci, kot so npr. G. Ellenstein, I. Deutscher – da ne omenjamo Sartrove *Pošasti stalinizma*. Od jugoslovanskih avtorjev sta bili poučni študiji M. Britovška *Carizem, revolucija, stalinizem* (Ljubljana 1980) in *Stalinov termidor* (Ljubljana, 1984). Mnogo koristneje bi bilo, če bi avtor – zaradi pomanjkanja prostora – opozoril le na desetino relevantnih študij domačih in tujih avtorjev ter v tem teoretskem okviru razmišljal o Gorkičevem delu v Kominterni.

Kljub vsem navedenim pomanjkljivostim je monografija Ivana Očaka koristna, saj prinaša podatke, ki pobijajo mistifikacije o tej osebnosti. Gorkič je bil stalinist po svojem prepričanju, metodah dela in načinu obračunavanja s svojimi oponenti v Centralnem komiteju KPJ leta 1935 – hkrati pa je bil tudi žrtev stalinističnih čistk. Raziskovalcu Ivanu Očaku gre zasluga, da je ob velikih prizadevanjih kar najbolj objektivno prikazal osebnost in dejavnost Milana Gorkiča – hkrati pa se izognil (sentimentalni) skušnjavi, da bi ga v zgodovini partije rehabilitiral.

Dubravka Stajčić

JANEZ PEČAR

Formalno nadzorstvo

Slovensko in jugoslovansko kriminološko literaturo je letošnje leto obogatilo pomembno znanstveno delo o formalnem nadzorstvu. Knjigo na to temo je pripravil dr. Janez Pečar, redni univ. profesor za kri-

minologijo na Pravni fakulteti v Ljubljani in socialno patologijo na Fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo. Za izdajo obširne monografije (449 strani) sta poskrbeli dve slovenski založbi: Uradni list SRS in Delavska enotnost (Ljubljana 1988). Po vsebini in opremi se knjiga nedvomno vključuje tudi med vidne dosežke kriminologije kot svetovne znanosti.

Študija prikazuje delovanje organov formalnega nadzorstva predvsem s kriminoloških in kriminalnopolitičnih vidikov. Pri tem je deviantno ravnanje oseb in njihova problematika postavljena v drugi plan, v ospredje pa je avtor postavil delovanje mehanizmov formalne kontrole. Med takšne družbene institute sodijo najprej klasični državni mehanizmi: policija, tožilstvo, sodišča in zaporji. Tem so se v novejšem času pridružile še različne upravne inspekcije ter sodniki za prekrške. Navedenim organom državnega nadzorovanja sta se v novejšem času pridružila še samoupravno in neformalno nadzorstvo.

Kot pove že naslov knjige, je dr. Pečar izčrpno in poglobljeno analiziral kriminološke aspekte formalnega nadzorstva, seveda pa se ni mogel izogniti tudi pomembnim ugotovitvam o ostalih dveh oblikah nadzorovanja. Pri tem izhaja najprej iz jugoslovanških razmer, v obilni meri pa upošteva tudi trende v drugih geopolitičnih okoljih.

Knjiga je pregledno razčlenjena na 14 poglavij, ki jih zaključujejo sklepna razmišljanja. Za neposredno študijsko in praktično uporabnost dela je izredno koristen izčrpen seznam področne literature, imensko in stvarno kazalo. Pregled vsebine na začetku knjige ter kratka predstavitev avtorja na lični ovojnici pa prispevata k večji informativnosti in razbijanju občasno prevelike anonimnosti piscev v slovenskem kulturnem prostoru.

Prva tri poglavja uvedejo bralca v temeljni problem študije. Zato v njih avtor prikaže predmet in metode proučevanja ter osnovna izhodišča in teorije o nadzorstvu. Pri tem pojasni metodo svojega raziskovanja, ki nima izrazito empirične oziroma kvantitativne narave, čeprav je nesporno zasidrana v dejstvih in kvalitativnih vidikih dolgoročnih procesov v dejanskem ravnanju formalnega nadzorstva. Ta del socialne kontrole je prikazan pogosto na privlačen esejističen način, ki pa se vedno giblje na visoki

intelektualni ravni. Seveda pa bi morebitne kvantitativne ilustracije samo še povečale vrednost obravnavane študije.

V naslednjih poglavjih obravnava avtor najprej vpliv naših družbenih razmer na formalno nadzorstvo. Ob tem opozarja, da kriznih razmer ne gre premagovati s povečevanjem števila norm in represije. Nato pojasnjuje pomen formalnega nadzorstva in njegove tradicionalne vloge. Te so v nadzoroivanju, kaznovanju, razvrščanju, spremenišanju in zaznamovanju.

Pri preprečevalni dejavnosti smo soočeni z dilemo, kako zagotoviti učinkovito prevencijo pred deviantnim ravnanjem, ne da bi pri tem posegli v pravice in svoboščine državljanov. Poseben problem je, kako to preprečevalno dejavnost tudi pravno normirati, ko pa imamo na drugi strani v naši družbi že tako in tako preveč norm. Če pa to dejavnost prepuščamo amaterski iznajdljivosti ali strokovni hladnosti, so lahko ogrožene nekatere temeljne človeške oziroma družbene vrednote, ki jih pravni sistem varuje.

Ob takšnem načinu zastavljanja vprašanj, problemov in dilem se v knjigi ponuja vznemirljivo branje o posebnostih delovanja formalnega nadzorstva, procesih, ki potekajo z njim ali ob njem in o vplivih na dejavnost formalnega nadzorstva. Znanstveno poglobljeno so nadalje prikazana pomembnejša področja tega nadzorovanja – od deviantnosti na delovnem mestu, preko prikrite, belovratniške, ekološke, poklicne in mednarodne kriminalitete – do organiziranega kriminala, nasilja ter vloge javnosti v deviantnosti. Ob upoštevanju splošnih socioloških spoznanj je posebej prikazano nadzorstvo nad nekaterimi skupinami, kot so ženske, mladi, ostareli, migranti itd. Zadnje poglavje govori o dilemah formalnega nadzorstva ter o njegovi prihodnosti.

Skoz celoten tekst se nevsiljivo prepletajo strogo znanstvene in strokovne ugotovitve z bolj poljudnimi in esejističnimi razmišljanji, to pa ob spretnem zastavljanju vprašanj, ki navajajo bralca k lastnim razmislekom. Če dodamo k odlikam prikazanega dela še lep in tekoč slovenski jezik, je mogoče zaključiti, da delo dr. Janeza Pečarja o formalnem nadzorstvu ne bo pustilo neprizadetega tako rekoč nobenega bralca.

Albin Igličar